

ЗНАЧЕННЯ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті показано значення безвізового режиму для України

Ключові слова: державна політика, європейська інтеграція України, безвізовий діалог Україна – ЄС, безвізовий режим, лібералізація візового режиму, індекс візових обмежень

Abstract

The article shows the importance of the visa-free regime for Ukraine

Keywords: state policy, European integration of Ukraine, visa-free dialogue Ukraine - EU, visa-free regime, visa liberalization, visa restriction index

Одним із найбільш важливих аспектів взаємодії України з ЄС у контексті формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції є безвізовий діалог, започаткований ще на Паризькому саміті Україна – ЄС у вересні 2008 р. Пройшло майже 9 років перш ніж 11 червня 2017 р. для громадян України набув чинності безвізовий режим з ЄС.

Зрозуміло, що безвізовий режим є важливим складником та дієвим інструментом формування та реалізації результативної та ефективної державної політики у сфері європейської інтеграції України. Аналізу особливостей та проблемних аспектів формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України присвятили свої публікації такі вчені, як: І. В. Артёмов, В. Д. Бакуменко, В. Д. Бондаренко, О. М. Вашук, Ю. Г. Кальниш О. М. Руденко та ін. [4; 5]. Однак чимало питань стосовно визначення напрямів підвищення результативності механізмів формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України в умовах запровадження режиму безвізу між Україною та ЄС залишаються недостатньо дослідженими. Метою дослідження є визначення напрямів підвищення результативності механізмів формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України в умовах запровадження режиму безвізу між Україною та ЄС.

Процес лібералізації візового режиму між Україною та ЄС розпочався з моменту скасування віз для громадян ЄС з 1 вересня 2005 р. У 2007 р. між Україною та ЄС була підписана Угода про рєадмісію, тобто примусове повернення мігрантів, що нелегально потрапили до ЄС з України. Крім того, для певних категорій українських громадян візовий режим був спрощений [1]. Офіційно діалог щодо визначення умов безвізового режиму для України розпочався 9 вересня 2008 р. на Паризькому саміті Україна – ЄС. Через рік, на саміті Україна – ЄС 22 листопада 2010 р. у Брюсселі, був ухвалений План дій щодо лібералізації візового режиму між Україною та ЄС, який містив перелік реформ, які необхідно провести для запровадження нових правил перетину українцями кордону з європейськими країнами.

План дій щодо візової лібералізації з ЄС передбачав виконання 144 критеріїв ЄС за чотирма блоками: безпека документів, включаючи біометрику; протидія нелегальній міграції, включаючи рєадмісію; забезпечення громадського порядку та безпеки; забезпечення основоположних прав і свобод людини. Виконувався цей план у дві фази: І. Законодавча – приведення законодавства України та нормативних актів у відповідність до стандартів ЄС. ІІ. Імплементатійна – практична реалізація оновленого законодавства та забезпечення функціонування національної практики згідно зі стандартами ЄС [8].

У 2013 – 2015 рр. в Україні працювало близько 20 експертних місій ЄС з оцінювання виконання Україною критеріїв першої та другої фаз Плану дій. Лише в ході першої фази ухвалено близько 150 законів та підзаконних актів. Виконання критеріїв у межах другої фази за результатами першого раунду оцінювання передбачало 54 рекомендації та близько 400 завдань. Протягом безвізового діалогу Україна – ЄС Єврокомісія підготувала шість доповідей щодо прогресу України у виконанні критеріїв Плану дій [8]. Крім того, проведення низки реформ, прописаних у Плані дій щодо візової лібералізації з ЄС, а саме: створення антикорупційних структур Національного

агентства з питань запобігання корупції і Національного антикорупційного бюро України, електронні декларації держслужбовців, реформи в галузі міграції, безпеки документів, захисту прав людини, стало можливим внаслідок «безвізового діалогу» між Україною та ЄС.

Як наслідок, 16 грудня 2015 р. Єврокомісія підтвердила виконання Україною всіх критеріїв Плану дій щодо візової лібералізації та 18 грудня 2015 р. схвалила шостий і остаточний звіт, відзначивши успішне виконання Україною всіх необхідних критеріїв для візової лібералізації. Проте знадобилося ще 2 роки, аби візова лібералізація для громадян України стала реальністю: 6 квітня 2017 р. Європейський парламент підтримав надання безвізу Україні, а 26 квітня послы держав-членів ЄС підтримали рішення Європарламенту. Потім було голосування Ради міністрів закордонних справ ЄС та підписання цього рішення президентом Європарламенту і представником головуючої країни (Мальти). Зрештою, 11 червня 2017 р. безвіз для українців почав працювати.

Безвізовий режим між Україною та країнами ЄС означає, що громадяни України можуть перетинати кордон з країнами ЄС без оформлення візи (такі самі умови з 2005 р. діють і для громадян ЄС для поїздок в Україну). Безвізовий режим дозволяє громадянам України перебувати на території країн ЄС не більше ніж 90 днів протягом будь-якого 180-денного періоду з такою метою: туристичні подорожі; поїздки на вікенди; концерти; виставки; музичні, театральні та кінофестивалі; спортивні події; короткострокове навчання та обмін досвідом; поїздки на лікування та відвідування рідних і друзів тощо. Із дня запуску безвізового режиму українці отримали право відвідувати без віз 30 країн Європи, які поділяються на три блоки:

а) 22 країни ЄС, які входять до Шенгенської зони: Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Естонія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія та Швеція;

б) 4 держави в складі ЄС, які входять до Шенгенської зони, але ще не зняли контроль на своїх внутрішніх кордонах: Болгарія, Кіпр, Румунія та Хорватія;

в) 4 держави, які не входять до ЄС, але є учасницями Шенгенської угоди: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія. Дві держави у складі ЄС – Велика Британія та Ірландія – провадять власну міграційну політику, тому для їхнього відвідування громадянам України, як і раніше, потрібно оформлювати візи. Необхідність оформлювати візи також поширюється на неєвропейські території Франції та Нідерландів.

Водночас безвізовий режим не дає права на роботу в країнах ЄС, у тому числі короткострокову, але можна цілком легально шукати роботу: не потрібна віза, аби їздити на співбесіди, безпосередньо спілкуватися з роботодавцем, знайомитися з умовами роботи в компанії, переконатися в безпеці та надійності компанії-роботодавця. До того ж безвізовий режим відкриває громадянам України безліч можливостей для розвитку бізнесу – це і пошук партнерів, і обмін досвідом, і участь у різних виставках, конференціях та інших профільних заходах. Безвізовий режим дозволяє вчитися в ЄС у межах короткострокових програм терміном не більше ніж 90 днів: короткі стажування, курси, семінари, участь у наукових конференціях, а також вибір університету або коледжу – усе це стало доступним без візи.

Важливим напрямом формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції має стати проведення активної інформаційно-роз'яснювальної кампанії про можливості та переваги у зв'язку із запровадженням безвізового режиму з державами-членами ЄС, про правила перетину державного кордону України, правила перебування в державах-членах ЄС тощо. Факт надання ЄС Україні безвізового режиму перетину кордону став, безумовно, позитивним сигналом і аргументом для проведення переговорів щодо запровадження іншими країнами безвізового режиму для українських громадян. Тому не випадково, що президент України доручив Міністерству закордонних справ України активізувати переговорний процес щодо лібералізації візового режиму України з державами, громадяни яких відповідно до законодавства ЄС перетинають зовнішні кордони держав-членів ЄС без віз [6].

Згідно з індексом паспортів компанії Henley & Partners (раніше відомий як Індекс візових обмежень, який являє собою міжнародний рейтинг країн за рівнем свободи пересування, яку вони надають своїм громадянам [2]), за підсумками першого півріччя 2019 р. Україна займає 44-ту сходинку в ранжирі, а її громадяни можуть без віз відвідувати 126 країн світу. Для порівняння, перше місце в індексі паспортів компанії Henley & Partners займають Японія і Сінгапур, паспорти яких дозволяють відвідувати без візи 189 країн світу. Друге місце рейтингу поділяють Південна Корея, Німеччина і Фінляндія (187 країн). Трійку лідерів завершують Данія, Італія, Люксембург (186 країн). Останнє місце в рейтингу паспортів займає Афганістан із безвізовим доступом у 25 країн світу. Слід зазначити, що за останні 10 років показники українського паспорта, згідно з рейтингом компанії

Henley & Partners, значно поліпшилися. Так, якщо у 2009 р. українці могли відвідувати без візи лише 50 країн світу, а у 2014 р. – 79, то у 2019 р. – уже 126 країн світу [9]. На момент початку дії безвізового режиму в Україні в червні 2017 р. за кордоном ніколи не були близько двох третин українців (69 %), а вже в лютому 2018 р. ця кількість скоротилася до 65 %. Основними цілями закордонних поїздок 48 % українців, які побували за кордоном, є туристичні поїздки (15 %), поїздки в гості до родичів і друзів (9 %), а також на роботу (9 %) і в робочі відрядження (4 %).

У цілому з початку дії безвізового режиму українські громадяни здійснили 42,6 млн поїздок до країн ЄС, у тому числі 9,2 млн громадян України перетнули кордон з біометричними паспортами, із них майже 3 млн українців прямували без віз, із новими біометричними паспортами, тобто скористалися режимом безвізу. Найбільша кількість громадян України – понад 1 млн – перетнула кордон з Польщею. Також для українців були активними ділянки кордону з Угорщиною, Румунією і Словаччиною. Загалом за другий рік безвізу ним скористалися 2,35 млн українців (для порівняння за перший рік – 560 тис.) [3].

Запровадження безвізового режиму між ЄС та Україною не тільки надає широкі можливості громадянам нашої країни щодо перетину кордону, але й вимагає від держави відповідних кроків щодо інституційного забезпечення цих процесів. Тому у зв'язку із запровадженням ЄС безвізового режиму для громадян України з метою забезпечення належних умов для ефективного та в повному обсязі використання громадянами України можливостей та переваг безвізового режиму президент України видав указ «Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України», у якому доручив вжити в установленому порядку такі заходи:

а) забезпечення належної організації оформлення та видачі документів, що дають право громадянину України на виїзд за кордон та містять безконтактний електронний носій, а саме:

– поліпшення якості надання адміністративних послуг з оформлення та видачі зазначених документів;

– забезпечення фінансування оснащення територіальних органів Державної міграційної служби України, центрів надання адміністративних послуг спеціалізованим технічним обладнанням, програмним забезпеченням, необхідним для оформлення документів, що дають право громадянину України на виїзд за кордон та містять безконтактний електронний носій;

– перегляд граничних тарифів за послуги конфіденційного зв'язку з метою зменшення їх вартості для надання адміністративних послуг, пов'язаних з оформленням документів, що дають право громадянину України на виїзд за кордон та містять безконтактний електронний носій;

– забезпечення належної матеріально-технічної бази для персоналізації документів з метою збільшення потужностей для оформлення документів, що посвідчують особу і підтверджують громадянство України та містять безконтактний електронний носій;

б) розвиток міжнародного транспортного сполучення з державами-членами ЄС для збільшення обсягів пасажирських перевезень, здешевлення вартості транспортних послуг, зокрема: активізація переговорного процесу з державами-членами ЄС щодо лібералізації умов повітряних перевезень, відкриття нових маршрутів міжнародного транспортного сполучення, у тому числі із залученням авіаперевізників, що працюють за моделлю «лоу-кост»;

в) створення зручних умов для перетину державного кордону України, зокрема:

– забезпечення реконструкції та належного облаштування пунктів пропуску через державний кордон України для підвищення пропускнуої спроможності, ритмічності, безперебійності їх роботи;

– вжиття заходів для відкриття нових пунктів пропуску через державний кордон України із суміжними державами-членами ЄС;

– сприяння розвитку інфраструктури поблизу пунктів пропуску через державний кордон України, будівництву, реконструкції, ремонту під'їзних автомобільних шляхів до таких пунктів;

– вжиття заходів щодо поширення практики здійснення спільного прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною та Румунією;

– опрацювання з уповноваженими органами держав-членів ЄС, які мають спільний з Україною державний кордон, питання щодо підвищення спроможності пропуску осіб, транспортних засобів, вантажів, які прямують з території України, через пункти пропуску таких держав;

г) оптимізація та вдосконалення процедур контролю в пунктах пропуску через державний кордон України, зокрема забезпечення:

– розвитку та модернізації підсистем із функціями оброблення інформації про осіб, які перетинають державний кордон, та їх паспортних документів із використанням електронних носіїв інформації, зокрема з функцією біометричного контролю;

– оснащення міжнародних пунктів пропуску для автомобільного сполучення через державний кордон України сучасними технічними системами та засобами митного контролю, зокрема скануючими системами та системами інтелектуального відеоспостереження;

– скорочення під час пасажирських перевезень у міжнародному залізничному сполученні часу стоянки потягів для проведення прикордонного контролю та здійснення в подальшому такого контролю під час руху потягів;

– гармонізації митного законодавства України із відповідним законодавством ЄС щодо обміну даними про товари, які переміщуються через митний кордон; д) удосконалення діяльності закордонних дипломатичних установ України щодо захисту прав та інтересів громадян України під час їх перебування на території держав-членів ЄС [6].

Крім того, Указ Президента України «Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України» передбачає необхідність:

– удосконалення законодавства України, яке регулює питання тимчасового ввезення транспортних засобів на митну територію України, їх транзиту територією України, з урахуванням вимог законодавства ЄС та міжнародних договорів України; – забезпечення активної інформаційної кампанії про можливості та переваги запровадження безвізового режиму з державами-членами ЄС, правила перетину державного кордону України, правила перебування в державах-членах ЄС;

– усебічної підтримки ініціатив молоді, представників бізнесу, громадських об'єднань, що сприяють інтеграції України в європейський простір, їх участі в програмах та заходах в економічній, освітній, науковій, культурній сферах з метою популяризації України як європейської держави;

– запровадження електронного сервісу для інформаційної підтримки громадян України під час перебування за кордоном;

– зменшення плати за послуги міжнародного роумінгу засобами рухомого (мобільного) зв'язку під час перебування громадян України на території держав-членів ЄС [6].

Про подальшу беззаперечну підтримку України ЄС та продовження євроінтеграційних процесів свідчить офіційна заява речниці ЄС з питань зовнішньої та безпекової політики М. Косьянич за підсумками позачергових українських парламентських виборів 2019 р. У ЄС зазначили, що підтримують «демократичну, стабільну і процвітаючу Україну; з нетерпінням очікують продовження політичної асоціації, економічної інтеграції та реалізації процесу реформ на основі Угоди про асоціацію; залишаються непохитними в підтримці незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України у визнаних на міжнародному рівні межах кордонів» [7].

Отже, запровадження безвізу між Україною та ЄС свідчить про значний поступ у процесі європейської інтеграції нашої країни, підвищення ефективності державної політики у сфері європейської інтеграції останніми роками, зростання довіри держав-членів та інституцій ЄС до управління кордоном, запобігання нелегальній міграції, підвищення рівня безпеки документів, боротьбу з організованою злочинністю та забезпечення прав та свобод людини в Україні [9]. Тому подальше провадження дієвої та результативної державної політики у сфері євроінтеграції має стати передумовою для укріплення міжнародного авторитету України та, що надзвичайно важливо, отримання в майбутньому членства України в ЄС, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Безвізовий діалог Україна – ЄС. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/visa-free-dialogue> (дата звернення: 25.04.2021).
2. «Безвізовий» рейтинг паспортів: стало відомо, яке місце посіла Україна. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/bezvizoviy-reitinh-pasportiv-stalo-vidomo-iake-mistseposila-ukraina-189120.html> (дата звернення: 25.04.2021).
3. За 2 роки «безвізу» українці здійснили понад 42 мільйони поїздок до ЄС – прикордонники. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bezviz-poyizdki-eu/29992791.html> (дата звернення: 25.04.2021).
4. Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні : навч. посіб. / І. В. Артьомов, В. Д. Бакуменко, В. Д. Бондаренко та ін. Ужгород : Ліра, 2009. 656 с.
5. Моделі і механізми регулювання євро регіонального співробітництва України: монографія / за заг. ред. І. В. Артьомова, О. М. Ващук, О. М. Руденко. Ужгород : Гражда, 2013. 612 с.
6. Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України : Указ Президента України від 26 трав. 2017 р. №146/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1462017-21970> (дата звернення: 25.04.2021).

7. У ЄС вказали на порушення під час виборів та заявили про подальшу «політичну асоціацію та економічну інтеграцію» з Україною. URL: <https://tsn.ua/politika/ u-yes-vkazali-na-porushennya-pid-chas-viboriv-ta-zayavili-pro-podalshu-politichnu-asociaciyu-ta-ekonomichnu-integraciyu-z-ukrayinoyu-1382499.html> (дата звернення: 25.04.2021).

8. Україні було надано План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для українських громадян. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/ article?art_id=244813273 (дата звернення: 25.04.2021).

9. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. Політологічний вісник. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20-35.

НЕЗГОДА ВЛАДИСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ – студент групи БМІ-18б факультету ІРЕН Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, nezhoda2@gmail.com.

VLADISLAV NEZHOD student of BMI-18b group of IREN faculty of Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, nezhoda2@gmail.com.

Науковий керівник: **КОРНИЄНКО ВАЛЕРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com.

Supervisor: **KORNIENKO VALERII** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com.